

ENSKILDA HÖGSKOLAN STOCKHOLM

EXAMENSARBETE

Teologiska programmen

Kandidatuppsats

Bibelveenskap, Nya Testamentet

Vårterminen, 2021

Judiska folkets öde och frälsning enligt Paulus

En studie av Romarbrevets elfte kapitel

Författare: Carina Duvell

Handledare: Hanna Stenström

Enskilda Högskolan Stockholm

The Fate and Salvation of the Jewish People according to Paul

Nyckelord

Romarbrevet 9 – 11; Rom 11:26; Paulusforskning; Det nya perspektivet på Paulus; Paulus inom judendomen

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	5
1.1	Syfte och frågeställning.....	5
1.2	Avgränsning och material.....	5
1.3	Metod.....	7
1.4	Bakgrund.....	8
1.5	Tidigare forskning.....	9
1.6	Historisk kontext.....	11
2	Analys av Rom 11:26 i relation till Romarbrevet i dess helhet.....	12
2.1	Romarbrevets genre och struktur.....	12
2.2	Kapitel 11 i relation till Romarbrevet som helhet.....	12
2.3	Rom. 11:26 i litterär kontext.....	15
2.4	Retorisk analys.....	15
3	Analys av valda exegeters syn på det judiska folkets frälsning.....	29
3.1	Inledning.....	29
3.2	Krister Stendahl: <i>Paulus bland judar och hedningar</i> . (1976).....	29
3.3	James D. G. Dunn: <i>Romans 9 – 11</i> . (1988).....	30
3.4	Charles Talbert: <i>Romans</i> . (2002).....	34
3.5	Robert Jewett: <i>Romans</i> . (2007).....	36
3.6	Jouette M. Bassler: <i>Navigating Paul</i> . (2007).....	38

3.7	Mark D. Nanos: <i>Reading Romans Within Judaism</i> . (2018).....	40
4	Avslutande jämförelse och sammanfattning	44
4.1	Jämförelse och diskussion	44
4.2	Sammanfattning	46
5	Bibliografi	48

1 Inledning

Det judiska folkets öde och frälsning har länge intresserat mig. I Rom. 11:26 står det ”Men då skall hela Israel bli räddat,...” Vad menar Paulus med att hela Israel ska bli räddat? Är det ett ämne som angår oss idag, eller handlar det mer om ett problem som Paulus försökte lösa i just det sammanhang och den tid som han verkade? I denna uppsats vill jag söka svar på de frågorna.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att undersöka Paulus syn på det judiska folkets frälsning. Min utgångspunkt är Rom 11:26, där Paulus skriver att hela Israel ska bli frälst. Huvudfrågan blir därför: Vad menar Paulus med att hela Israel ska bli frälst?

Jag kommer att närma mig frågan genom att göra en exegetisk analys av Rom 11. Syftet med analysen är att studera Paulus retoriska mål och syfte, samt brevets historiska och sociala kontext för att förstå vad Paulus menar med att hela Israel ska bli frälst.

Den exegetiska analysen blir en förberedelse för de frågor som jag kommer att ställa till ett urval av exegetisk litteratur. Syftet med att studera exegetisk litteratur är att undersöka vad var och en av exegeterna säger om den valda passagen. Jag kommer att lägga fokus på hur de behandlar Rom. 11 inom ramen för en bredare förståelse av dels den funktion Rom 11 har i Romarbrevet som helhet, dels hur de förstår relationen mellan Gud och Israel, samt hur de förstår det judiska folkets roll i Guds frälsningsplan. Dessa frågor är centrala i aktuell Paulusforskning och jag vill därför se vilka konsekvenser ”Det nya perspektivet på Paulus” och ”Paulus inom judendomen” får för tolkningen av konkreta texter i exegetiska verk av olika slag. Forskningsinriktningarna kommer jag att beskriva i översikten över tidigare forskning.

1.2 Avgränsning och material

Rom 11:26 ingår i den del av Romarbrevet där frågan om det judiska folkets frälsning uttrycks allra tydligast. Det judiska folket finns i hela Rom 9-11, men jag har valt att avgränsa studien till kap. 11:1-36, eftersom det är i den passagen som Paulus avslöjar hemligheten om Israels

frälsning. Det elfte kapitlet börjar med en tydlig fråga och blir en följd av det som sagts i kap. 9-10. Kapitel 12 börjar med en nystart och därför avslutas studien i Rom 11:36.

Valet av text grundar sig även i att det finns olika tolkningar av texten och därför blir det intressant att undersöka och jämföra texten genom bibelkommentarer med olika perspektiv och utgångspunkter. För ”Det nya perspektivet på Paulus” har jag använt Dunn.¹ Jag har även valt ett antal exegetiska verk som skrivits under senare år, så som Jewett,² Longenecker,³ Matera⁴ och Talbert,⁵ för att kunna se hur de relaterat till ”Det nya perspektivet på Paulus.” Jag kommer att redogöra för deras förhållningssätt i kapitel 3.

För ”Paulus inom judendomen” har jag använt Nanos.⁶ Jag återkommer till perspektivet ”Paulus inom judendomen” under forskningsöversikten. Nanos kan ge nya infallsvinklar eftersom hans forskning till stor del handlar om att ena judar och kristna. Utöver kommentarerna har jag valt att ta med artiklar av Stendahl, eftersom han varit en tongivande röst mot tidigare tolkningar av Paulus.⁷ Jag har även valt att ta med Bassler, för att kunna se om ”Det nya perspektivet på Paulus” slagit genom i den akademiska lärobokslitteraturen.⁸

Materialet i analysen kommer inte att vara fullt jämförbara, eftersom det handlar om olika genrer, så som bibelkommentarer, tematiska artiklar och akademiska läroböcker. Det innebär att olika författare har tagit fasta på olika saker och svarar således inte på alla de frågor som jag ställt till texten.

---

¹ Dunn 1988.

² Jewett 2007.

³ Longenecker 2016.

⁴ Matera 2007.

⁵ Talbert 2002.

⁶ Nanos 2018.

⁷ Stendahl 1977.

⁸ Bassler 2007.

Den litteratur som jag använt har olika definitioner för de två huvudgrupperna som jag kommer att behandla i uppsatsen. För enkelhetens skull har jag valt att följa Mitternachts & Runessons definition:⁹

- *Kristustroende judar* syftar på individer som tillhör det judiska folket och som tror att Jesus från Nasaret är Messias.
- *Kristustroende icke-judar* syftar på individer som tror på Jesus från Nasaret, men som inte tillhörde det judiska folket.

1.3 Metod

För att uppnå mitt första syfte, dvs. att förstå vad Paulus säger om det judiska folkets frälsning, kommer jag att göra en exegetisk analys med särskilt fokus på retorisk analys. Den retoriska analysen tar fasta på antika retoriska grepp och strategier som användes för att övertyga mottagaren.¹⁰

För att uppnå mitt andra syfte, dvs. att analysera hur de exegeter jag valt tolkar den valda passagen, kommer jag att ställa följande frågor till litteraturen:

1. Hur förstår de den historiska situation där Romarbrevet skrivs?
2. Hur förstår de Romarbrevets syfte?
3. Hur tolkar de kap. 11 och den funktion som Rom 9-11 har i Romarbrevet som helhet?
4. Hur tolkar de Rom 11:26?

Utifrån svaret på frågorna kommer jag att se hur var och en av författarna relaterar till ”Det nya perspektivet på Paulus”.

---

⁹ Mitternacht & Runesson 2006:314.

¹⁰ Hayes & Holladay 2007:92-93.

1.4 Bakgrund

En av de mest grundläggande frågorna i den tidiga kristendomens historia var hur kristustroende icke-judar skulle förhålla sig till den judiska traditionen, särskilt om de skulle leva enligt Torah och t. ex omskära pojkar och följa matregler. Dessa frågor uppstod när församlingen började inkludera kristustroende icke-judar. Svaren på frågorna kom senare att påverka hur vi genom historien sett på den komplicerade relationen mellan judendom och kristendom.¹¹

Talbert redogör i sin kommentar till Romarbrevet för hur olika perspektiv och tolkningar diskuterats genom kyrkohistorien med början från kyrkofäderna till humanister, reformatorerna, dispensionalisterna och post-Holocausttolkare.¹² Postholocausttolkare är nutida och jag återkommer till dem under forskningsöversikten.

De stora frågorna har handlat om den fria viljan och predestinationen. I Rom 11:26 presenteras ett annat problem: Hur ska man tolka ”hela Israel”? De flesta kyrkofäder förblev tysta i frågan, men det verkar som om ”hela Israel” för det mesta syftade på de utvalda och inte det etniska Israel.¹³

Under 1500-talet kom frågan att handla om utkorelsen och människans frälsning. Var utkorelsen baserad endast på Guds vilja eller kunde Gud på förhand se vad människan skulle välja? Luther och Calvin ansåg till exempel att det enbart handlade om Guds vilja, medan Melancthon och Erasmus motsatte sig detta synsätt. Erasmus ansåg att Gud visste redan på förhand att hela Israel skulle börja tro. Calvin talade däremot om två olika utkorelser. Gud hade utvalt det etniska Israel för att de skulle välsigna jorden, men utkorelsen av det ”andliga Israel” handlade om den andliga frälsningen.¹⁴

Under 1800-talet utvecklade dispensionalisterna en teologi som menade att Gud arbetar under två olika principer. De troende hedningarna ansågs vara det himmelska folket, som skulle få

---

¹¹ Zetterholms 2003:22.

¹² Talbert 2002:241.

¹³ Talbert 2002:242-243.

¹⁴ Talbert 2002:242-243.

vara med och dela härligheten i himlen. Det etniska Israel var däremot Guds jordiska folk, med vilka Gud slutit ett förbund.¹⁵

1.5 Tidigare forskning

Inom det ”det traditionella perspektivet” hävdar man att Paulus, som var jude och en nitisk förföljare av Jesustroende, började se judarnas tro som bristande och legalistisk. Det ledde honom till att omvärdera sin egen judiska tro och således konverterade han från judendomen till kristendomen och blev dess apostel. Konsekvensen av en sådan tolkning gjorde att

kap. 9-11 sågs som en avvikelse och mindre betydelsefulla för Paulus resonemang.¹⁶ Förutsättningen blev att kristna teologer, och senare forskare, utgick från att Paulus såg tro på Kristus som den enda vägen till frälsning och att begreppet ”hela Israel” endast innefattade den del av Israel som var kristustroende.¹⁷

I och med ”Det nya perspektivet på Paulus” kom forskare att vända sig mot det traditionella perspektivet, eftersom det befäster en kristen normativ syn på judendom och kristendom.¹⁸ I stället för att betrakta kap. 9–11 som en avvikelse, har man inom ”Det nya perspektivet på Paulus” börjat se dessa kapitel som centrala och viktiga för förståelsen av hela brevet.¹⁹ Frågan ”Vad har det blivit av Israel?” har således lyfts och tolkats i ett nytt ljus.

Begreppet ”Det nya perspektivet på Paulus” myntades av Dunn, men har sitt ursprung i E.P Sanders verk *Paul and Palestinian Judaism* från 1977.²⁰ Centralt i ”Det nya perspektivet på Paulus” är att man tar avstånd från den traditionella bilden av tidig judendom – och i praktiken

---

¹⁵ Talbert 2002:244.

¹⁶ T. ex C.H Dodd ansåg att Rom. 9–11 var en avvikelse (Horrell 2015:143).

¹⁷ Talbert 2002:244.

¹⁸ T. ex Dunn och Stendahl.

¹⁹ T. ex Stendahl.

²⁰ Sanders 1977.

all judendom – som en legalistisk religion där människor försöker nå frälsning genom gärningar. En sådan kristen konstruktion ger inte judendomen rättvisa, varken till den tidiga eller senare judiska traditionen.²¹ Sanders fann snarare att lagen är av stor vikt, men lydnadens kontext och inramning upprätthålls av nåden. Såldes etablerades Israels förbund med Gud på grund av utvaldhet och inte på grund av perfektion och meriter. Det som däremot förväntades av folket var trohet.²²

Även Stendahl och Dunn har haft framträdande roller i utvecklingen av ”Det nya perspektivet på Paulus”. Stendahls artikel ”Paulus och samvetet” från 1963, var en av de första som ifrågasatte den lutherska förståelsen av judendomen som legalistisk. Dunn var den som senare i sitt verk *The New Perspectiv on Paulus* från 1983 utvecklade ”Det nya perspektivet på Paulus”. Hans främsta bidrag till diskussionen är att begreppet laggärningar handlar om judiska identitetsmarkörer så som sabbat och omskärelse. Det Paulus vill lösa i t. ex Galaterbrevet är hur icke-judar skulle få tillträde till förbundet och gemenskapen utan att behöva beakta identitetsmarkörerna.²³

Under de senaste åren har ”Det nya perspektivet” gått in i en ny fas. Idag talar man därför om ”Paulus inom judendomen” och dess främsta företrädare är den judiska historikern Mark D. Nanos. Hans mål och intresse har bland annat varit att förbättra relationerna mellan kristna och judar, vilket också är en drivkraft i hans forskning.²⁴ Det Nanos lyfter i sin forskning är personen Paulus bakom Romarbrevet, dvs. en god jude, om än kristustroende. Nanos menar att Paulus inte bara kom från en judisk bakgrund. Paulus fortsatte att praktisera judendom, han skrev sina brev på ett helt judiskt sätt och han försökte främja ett judiskt liv både bland judar och icke-judar.²⁵

---

²¹ Sanders 1977:59.

²² Bassler 2007:1.

²³ Bengtsson 2007:335 – 336.

²⁴ Nanos <https://marknanos.com/about>, hämtad 8 april 2021

²⁵ Nanos 2018:7-9.

1.6 Historisk kontext

Paulus skrev troligtvis Romarbrevet år 57-58 innan han för sista gången besökte Jerusalem. Församlingen i Rom hade troligtvis grundats av missionärer och handelsresande, och de befintliga synagorna, kom att bli grunden för Kristuscentrerad tro.²⁶ Församlingen bestod således av kristustroende judar och kristustroende icke-judar, men den senare gruppen var sannolikt i majoritet. Församlingar samlades i hushåll och man antar utgående från Rom 16:1-15 att det fanns fem sådana husförsamlingar. Det är också rimligt att Paulus kände flera medlemmar i församlingen, eftersom han nämner en lång lista med namn i kap. 16.²⁷

Det råder olika meningar om hur de två huvudgrupperingarna i församlingen förhöll sig till den judiska lagen och församlingen i Jerusalem. Till exempel menar Longenecker att församlingen i Rom såg församlingen i Jerusalem som sin moderkyrka. Man följde judisk kristen etik och liturgi och tog hänsyn till den mosaiska lagen.²⁸ Talbert menar däremot att den grupp som höll fast vid församlingen i Jerusalem var skeptiska till Paulus teologi.²⁹ Det flesta nutida forskare är dock överens om att det fanns en komplicerad sammansättning av kristustroende judar och kristustroende icke-judar i Rom, vilket var ett praktiskt problem som Paulus behövde lösa.³⁰

---

²⁶ Matera 2010:6.

²⁷ Matera 2010:8.

²⁸ Longenecker 2016:44-46.

²⁹ Talbert 2002:7-8.

³⁰ Longenecker 2016:44-46.

2 Analys av Rom 11:26 i relation till Romarbrevet i dess helhet

2.1 Romarbrevets genre och struktur

Romarbrevet klassas ofta som ett litterärt brev och det är troligtvis skrivet som ett förmanande brev. Det är skrivet till en specifik grupp, trots att flera argument presenteras mer allmänt.³¹ I äldre litteratur har brevet oftast setts som ett andligt testamente, men en förskjutning har skett i och med ”Det nya perspektivet på Paulus”. Idag anser flera forskare, dock inte alla, att Paulus skrev brevet för att hantera de konflikter som fanns mellan judar och hedningar och för att han själv ville komma vidare i den mission som drev honom.³²

2.2 Kapitel 11 i relation till Romarbrevet som helhet

Jag väljer här att följa Materas framställning av Romarbrevets struktur eftersom jag anser att den är pedagogiskt upplagd.³³

1. Brevets öppning

Formell hälsning, 1:1-7.

Tacksägelse och resplaner. 1:8-17.

2. Judar och hedningar i ljuset av Guds vrede

Hedningarnas misslyckande att inte erkänna Gud, 1:18-32.

Guds opartiska dom över judar och icke-judar, 2:1-6.

Judarnas misslyckande att följa lagen, 2:17-29.

Judar och icke-judar under synden, 3:1-20.

---

³¹ Longenecker 2016:49-50.

³² Longenecker 2016:44-50.

³³ Matera 2010:14-15.

3. Judar och hedningar i ljuset av Guds rättfärdighet

Rättfärdighet tillgänglig för alla som tror, 3:21-31.

Abraham, Fader till alla som tror, 4:1-25.

4. Frälsningen i ljuset av rättfärdigheten

Från syndens rike till rättfärdighetens rike, 5:1-21.

Inte längre slav under synden och döden, 6:1-23.

Förlöst från syndens lag, 7:1-25.

Hoppet i Den helige Ande, 8:1-39.

5. Guds rättfärdighet och Israels öde

Mysteriet med utkorelsen, 9:1-29.

Orsaken till Israels misslyckande, 9:30-10:21.

Guds oåterkalleliga nåd, 11:1-36.

6. Guds rättfärdighet och det moraliska livet

Kärlek och lydnad, 12:1-13:14.

Välkomna varandra liksom Kristus har välkomnat er, 14:1-15:13.

7. Brevslut

Paulus resplaner, lovord av Phopbe, samt hälsningar till Rom, 15:14-16:16.

En varning, 16:17-20.

Hälsningar från de som är med Paulus, 16:21-23.

Nåd, 16:24.

Doxologi, 16:25-27.

I kap. 1-3 förklarar Paulus att alla har syndat och är i behov av frälsning. För icke-judar handlar synden om att de har sett Gud i skapelsen, men ändå inte vänt om. Judarnas synd handlar däremot om att de skryter om lagen och förlita sig på den.³⁴ Paulus säger ändå att lagen och löftena för med sig många fördelar för judarna, trots att Gud inte tar hänsyn till judarnas fördelar

---

³⁴ Matera 2010:14-15.

när han straffar synden. Ingen kommer nämligen att bli rättfärdig genom att göra lagen, eftersom alla, både jude och grek har syndat. För att rädda både icke-judar och judar, låter Gud visa sin räddande rättfärdighet genom Jesus Kristi död, som leder till upprättelse, försoning och syndernas förlåtelse, enligt Rom 3:21-26.³⁵

I de följande kapitel 4-8 ger Paulus exempel och förklaringar på vad Guds rättfärdighet innebär. När Paulus sedan kommer fram till kapitel 9 återstår frågan om hur Gud tänker kring judarnas förkastande av Jesus. Är Gud inte längre trofast mot sitt löfte till Israel? Har Gud förskjutit sitt folk? Om svaret är ja innebär det också att Gud inte längre är trofast och rättfärdig. Den utläggning som Paulus har i Rom 9-11 visar sig alltså vara Paulus mest grundläggande diskussion om Guds karaktär och trofasthet.³⁶

I den avslutande delen i kapitel 12-15 redogör Paulus för vilka konsekvenser evangeliet om Kristus för med sig i det vardagliga livet. Han inleder med att först ge några allmänna förmaningar i 12:1-13:14, för att sedan övergå till specifika förmaningar som särskilt gäller församlingen 14:1-15:13. Förmaningarna handlar om att församlingen i Rom ska arbeta för varandras bästa och inte hämnas.³⁷

Brevet avslutas i 15:14-16:27 genom att Paulus återvänder till några av de teman som han presenterade i början av brevet. Bland annat nämner han sina planer på att missionera i Spanien. Till sist ger han ytterligare en förmaning till de som skapar splittring i församlingen.³⁸

---

³⁵ Matera 2010:14-15.

³⁶ Matera 2010:16-17.

³⁷ Matera 2016:18-19.

³⁸ Matera 2016:20.

2.3 Rom. 11:26 i litterär kontext

För att få en uppfattning om 11:26 placering i kap. 11 har jag valt att använda Dunns kommentar, eftersom han tydligt visar hur Paulus bygger upp hela sin argumentation för att till sist landa i 11:26.³⁹

Dunn anser att det övergripande temat för 11:1-24 är ”Israel är inte övergivet”. Dunn menar att Paulus är redo att berätta om det slutliga mysteriet redan från början, men han håller tillbaka och bygger upp argument och upprepar sig själv flera gånger. I verserna 1-10 summerar Paulus det han hittills sagt i kapitel 9 och 10, och det blir således en övergång till Paulus slutliga final som börjar i vers 11. En intressant detalj, som Dunn nämner, är att verserna 8-10 följer judisk hermeneutik. Paulus använder passager från alla sektioner i Gamla testamentet, dvs. Torah, Profeterna och Skrifterna.⁴⁰

I verserna 11–12 tar Paulus upp Israels snavande, vilket bygger på 9:32-33. I vers 13-14 påminner Paulus mottagaren om sin personliga roll i frälsningshistorien och i vers 15 omformulerar Paulus det som sagts i vers 12. Vers 16 blir en bro till 17-24, som består av uppmaningar. Den slutliga upplösningen kommer sedan i verserna 25-32.⁴¹

2.4 Retorisk analys

Jag vill göra en retorisk vers – för – vers - analys som visar på att Paulus använde argument från både judisk och grekisk kontext. Det som är konsekvent genom hela passagen är att Paulus ställer frågor som han själv besvarar.⁴²

---

³⁹ Jewett 2007.

⁴⁰ Dunn 1988:633–634.

⁴¹ Dunn 1988:651.

⁴² Jewett 2013:145.

11:1 *Jag frågar då: kanske Gud har förskjutit sitt folk? Visst inte. Jag är ju själv israelit, ättling till Abraham och av Benjamins stam.*

Öppningen ”Jag frågar då” indikerar på att brevet var tänkt att läsas högt som om Paulus röst var närvarande.⁴³

Den första retoriska frågan kommer som en logisk konsekvens av det som sagts i kap. 10. Om en del av Israel har vägrat ta emot evangeliet, betyder det då att Gud har förskjutit Israel som folk?⁴⁴ Svaret ”visst inte” uttrycker djup avsky mot påståendet. Paulus ger inga teologiska förklaringar till varför Gud förskjutit sitt folk, utan tar i stället sig själv som exempel.⁴⁵

11:2 *Gud har inte förskjutit sitt folk, som han en gång har utvalt. Ni vet ju vad skriften säger i berättelsen om Elia, då han anklagar Israel inför Gud: 11:3 Herre, dina profeter har de dödat och dina altaren har de rivit ner, jag är ensam kvar, och nu står de efter mitt liv. 11:4 Vad får han för svar från Gud? Jag har sparat åt mig sju tusen män som inte har böjt knä inför Baals bild.*

Referensen till Paulus som exempel backas upp av argument från 1 Kung 12:22 och Ps 93:14, vilket är ett judiskt sätt att argumentera. Genom att citera dessa verser som ett formellt klagomål mot Israel säger han att ”Gud kastat bort sitt folk”. I vers 4 gör han sedan en repris, men säger att Gud inte gett upp Israel.

Elias klagan över sitt folk ”nu står de efter mitt liv”, svaras med 1 Kung 19:18 där Gud säger ”jag har sparat sju tusen män”.⁴⁶

---

⁴³ Jewett 2007:653.

⁴⁴ Jewett 2007:651.

⁴⁵ Jewett 2013:145.

⁴⁶ Jewett 2013:146.

11:5 På samma sätt finns det i vår tid en rest som Gud har utvalt av nåd.

På samma sätt som det fanns 7000 man på Elias tid, finns det idag en rest som omvänt sig. Grunden till detta argument finns i tanken att en del hade räddats medan andra hade dödats eller förts i exil (Jes 37:4, Jer 8:3). De som förts i exil ska en dag få återvända till sitt hemland.⁴⁷

11:6 Men om det var av nåd var det inte för gärningars skull – då vore nåden inte nåd.

Paulus använder en antites och särskiljer den rest som han talar om i vers 5. Han introducerar en annan rest som är definierad utgående från nåd. Antitesten reflekterar hans diskussion mot de som söker ära genom gärningar (3:20, 27-28).⁴⁸

11:7 Det betyder att Israel inte har uppnått vad det strävar efter, bara de utvalda har uppnått det. De andra har blivit förstockade,

Paulus upprepar argumenten i 9:30-33 angående Israels försök att uppnå rättfärdighet eller status baserat på gärningar.⁴⁹

11:8 som det står skrivet: Gud har gett dem en ande som omtöcknar dem, gett dem ögon som inte kan se och öron som inte kan höra, ända till denna dag.

Paulus gör en sammansättning av 5 Mos 29:3 och Jes 20.10. Genom citatet från 5 Mos 29:3 visar han att Gud låg bakom Israels ohörsamhet, som visade sig i Israels motstånd till evangeliet.⁵⁰

---

⁴⁷ Jewett 2007:659.

⁴⁸ Jewett 2007:660.

⁴⁹ Jewett 2013:147.

⁵⁰ Jewett 2013:147.

11:9 Och David säger: *Låt deras bord bli en fälla som fångar dem, en stötesten, ett straff för dem.* 11:10 *Förmörka deras ögon så att de inte kan se, och böj deras ryggar för alltid.*

Paulus citerar Ps 68:22-23, vilket troligtvis syftar till de kultiska måltiderna som blev en snara för deltagarna. Paulus återvänder till samma tema i 14:14, vilket gör det troligt att det handlar om regler kring ätandet. Det kan finnas en konflikt bakom om huruvida de kristustroende icke-judarna skulle följa kosher-lagar.⁵¹

11:11 *Jag frågar då: kanske snavade de för att de skulle falla? Visst inte. Men när de föll blev det till räddning för hedningarna, för att detta skulle sporra deras egen avund.*

I perikopen 11:1-10 har Paulus använt citat från GT för att bygga upp sin argumentation. I följande perikop, 11:11-24, använder Paulus argument som appellerar till sunt förnuft.⁵²

Perikopen börjar med en retorisk fråga. Den retoriska frågan inleds med μή (inte), vilket kräver en negativ respons.⁵³

Paulus använder en ordlek som är unikt för passagen. Det grekiska ordet πτώω (snavade) finns endast här i de paulinska breven och betyder ungefär ”falla mot” eller ”kollidera”. Ordet ger associationer till stenen som Israel snavade över i 9:32-33 och 11:9. Ordet πίπτω (falla) är mer allmänt i Paulus brev⁵⁴ och syftar då till avfall från Gud och Kristus, samt separation från den troende församlingen. Paulus idé är att snavande utvecklas till ett fall. I 11:17, 22 blir det klart att ett sådant fall har skett.⁵⁵

---

⁵¹ Jewett 2013:147.

⁵² Jewett 2007:668.

⁵³ Jewett 2007:672.

⁵⁴ T. ex 1 Kor 10:12.

⁵⁵ Jewett 2007:673.

11:12 *Om deras fall gav världen rikedom och deras nederlag gav hedningarna rikedom, vad skall då inte deras fulla styrka ge?*

Frågan i 11:12 är formulerad som en retorisk fråga som kräver ett positivt svar från mottagaren.

Versen är formulerad som a *minore ad maius* (lesser to greater) – argument, dvs. man går från det mindre till det större.

Vanligtvis ledde ett fall eller en överträdelse till fattigdom i den grekisk-romerska och judiska världen. I detta fall ledde fallet till rikedom för världen. Ordet *πλοῦτος* innebär både andlig och materiell välgång och de flesta exegeter anser att det handlar om frälsningen.⁵⁶

Paulus försöker övertyga församlingen om att inte vara motståndare till konkurrenternas framgångar. Både kristustroende icke-judar och kristustroende judar kommer att dra fördel av att den andre parten blir fler i antal.⁵⁷

11:13 *Men till er hedningar vill jag säga: just som apostel för hedningarna prisar jag min tjänst.*

Paulus riktar uppmärksamhet mot kristustroende icke-judar, vilket också ger en indikation på vilka som motsatte sig Paulus stora missionsstrategi. Deras fördomar mot kristustroende judar var den största barriären till Paulus tjänst och de verkade ha undgått att Paulus mission och tjänst gällde det judiska folket.⁵⁸

11:14 *Kanske kan jag väcka mina stamfränders avund och rädda några av dem.*

---

⁵⁶ Jewett 2007:678.

⁵⁷ Jewett 2007:678.

⁵⁸ Matera 2010:267.

Paulus refererar på ett typiskt judiskt sätt till sina judiska fränder, vilket han också gör i 9:3. Således försöker Paulus väcka avund hos judarna genom att visa hur han lyckats vara en framgångsrik budbärare till icke-judarna.⁵⁹

11:15 Ty om detta att de försköts gav världen försoning, vad skall då deras upptagande ge, om inte liv för de döda?

Paulus återvänder till uttrycket ”så mycket mera” från vers 12. I vers 15 handlar ”så mycket mer” om ett liv från de döda.⁶⁰

Paulus tanke är att resten av Israel kommer att acceptera evangeliet och det i sin tur leder till välsignelse för alla andra som tror. I vers 12 säger Paulus att Israels fall gav världen rikedom, i vers 15 säger han att Guds förkastande av Israel gav världen försoning.⁶¹

11:16 Om det första brödet är heligt är hela baket heligt. Och om roten är helig är också grenarna heliga.

Vers 16 a är en introduktion till tolkning av allegorin om olivträdet och blir således en ram för 16 b – 24. Paulus öppnar med en princip från 4 Mos 15:20-21. Bilden av grenarna som var beroende av roten, var väl använd i judiska källor. Både 16 a och 16 b är paralleller som visar på den bibliska idén att helighet är utdragbar. Principen visar att Israel är roten till kyrkan och de troende är grenarna. Rotens helighet garanterar att de resterande grenarna kommer att bli heliga⁶²

11:17 Om några av olivträdet grenar har brutits bort och du, som är en gren av en vildoliv, har ympats in i stället och får del av saven från det äkta trädets rot,

---

⁵⁹ Nanos 2018:69.

⁶⁰ Dunn 1988:670.

⁶¹ Dunn 1988:670.

⁶² Jewett 2013:150.

I vers 13 använder Paulus ”ni”, men övergår till att använda ”du” från vers 17.

I verserna 17-24 utvecklar Paulus tanken från vers 16 genom att mer ingående beskriva hur de olika delarna har relation till varandra.

Paulus tänker sig själv som en imaginär talare som talar med en imaginär dialogpartner. Genom att använda denna teknik kan Paulus diskutera det känsliga ämnet utan att åhöraren känner sig hotade. Dialogpartnern är det vilda olivträdet, en buske som inte förmår producera någon frukt. Vanligtvis ympade man in äkta oliv i en vildoliv eftersom vildolivens stam var kraftigare. Calumella, en samtida med Paulus, skriver om en omvända procedur, genom vilken en vildoliv ympades in i ett äkta olivträd som blomstrade. På detta sätt förnygrades det äkta olivträdet och hela olivträdet blev mer produktivt. I Paulus olivträd blev de inympade grenarna likvärdiga med de äkta olivgrenarna i den livsuppehållande stammen.⁶³

I Jer 11:16 och Hos 14:6 refereras olivträdet till Israel. En av de judiska synagogorna i Rom bar namnet Olivens synagoga (Synagogue of Olive) och en möjlighet är att en del av de kristustroende judarna i Rom kom från den synagogan.⁶⁴

11:18 *så förhäv dig inte över de andra grenarna. Om du gör det skall du veta: det är inte du som bär roten utan roten som bär dig.*

Ordet κατακαυχῶ finns endast här i Paulus brev. Det handlar om att skryta om sig själv i jämförelse med andra. Ett sådant tävlande sinnelag var acceptabelt i den grekisk-romerska världen, men inte i en samling byggd på nåd. I detta fall hade den imaginära dialogpartnern inte förstått nåden som uttrycktes i vers 17-18.⁶⁵

---

⁶³ Jewett 2007:684.

⁶⁴ Jewett 2007:685.

⁶⁵ Jewett 2007:685.

”De andra grenarna” handlar både om de judiska grenar som brutits bort (de förstockade) och de judiska grenar som var en del av församlingen i Rom.⁶⁶

11:19 *Nu säger du kanske att grenarna bröts bort för att du skulle ympas in.*

Paulus använder det retoriska knepet ”förväntan och vedergällning”. Dialogpartner använder precis samma termer (brutits av och ympats in) som Paulus använt i vers 17 och slår dem tillbaka i ansiktet på Paulus. Dialogpartnern ansåg att den blivit utvald och inympad i stället för judarna. En sådan tolkning bland kristustroende icke-judar skulle ha inneburit en begynnande ersättningsteologi.⁶⁷

11:20 *Ja visst, de bröts bort därför att de inte trodde, men du är kvar därför att du tror. Var inte övermodig utan ta dig i akt;*

Paulus svarar kvickt på dialogpartnerns invändningar. ”Ja, visst” skulle kunna översätta ”Nej tack” eller ”Bra sagt”. Det senare är troligast eftersom det är Paulus själv som uppfann och planterade den arroganta kommentaren i dialogpartnerns mun.⁶⁸

”Du står kvar” syftar till nåden och den församling som blivit till genom Kristus. Paulus hade tidigare i brevet, 3:27, planterat principen att tro eliminerar högmod. Dialogpartnerns förhållande är en överträdelse mot evangeliet om ovillkorlig nåd.⁶⁹

11:21 *ty om Gud inte skonade de ursprungliga grenarna skall han inte heller skona dig.*

Paulus varnar dialogpartnern för att den kan skäras bort.⁷⁰

---

⁶⁶ Jewett 2007:686.

⁶⁷ Jewett 2007:687.

⁶⁸ Jewett 2007:688.

⁶⁹ Jewett 2007:688.

⁷⁰ Jewett 2007:689.

11:22 *Du ser att Gud är både god och sträng: sträng mot dem som har fallit, god mot dig om du håller fast vid hans godhet; annars blir också du bortskuren.*

Perikopen slutar med en teologisk reflektion över Guds sätt att handla. Dialogpartnern har just fått förklarat för sig att han inte kommer att skonas om han fortsätter med sin arrogans och överlägsenhet. Nu påminner Paulus honom att den nuvarande statusen har att göra med Guds nåd och inte honom själv.⁷¹

Högmod kommer alltid att dömas, oavsett om det handlar om judar eller icke-judar. Många judar hade fallit på grund av högmod. Hur mycket mer skulle då inte icke-judars högmod kunna leda till ett fall.⁷²

11:23 *De andra blir däremot inympade, såvida de inte framhärdar i sin otro. Det står i Guds makt att ympa in dem igen.*

De judar som för tillfället stod emot evangeliet ska en dag inympas vid sidan av de inympade icke-judarna. Paradoxen mellan Guds handlande och den mänskliga fria vilja, som behandlats i perikopen, tas här upp igen. Här tar alltså Paulus upp temat om Guds makt som redan finns i 1:16-17. Guds makt är så stark att han kan bryta igenom motståndet till evangeliet om nåden.⁷³

11:24 *Ty om du skars ut ur den vildoliv som du av naturen hörde till och mot naturens ordning ympades in på ett odlat olivträd, hur mycket lättare kan då inte de äkta grenarna ympas in på sitt eget träd.*

Paulus appellerar till det mirakel som dialogpartnerns omvändelse innebar. Judarna, som betraktats med onåd av kristustroende icke-judar, hade en mer inneboende rätt att höra till det äkta olivträdet, än vad icke-judarna hade. Dock avslutar inte Paulus med att låta det finnas en

---

⁷¹ Jewett 2007:691.

⁷² Dunn 1988:674.

⁷³ Jewett 2007:692.

skillnad i ära och rätt mellan icke-judar och judar. Hans poäng är att båda judiska och icke-judiska grenar ska dela samma rot.

Genom att Paulus använda en imaginär mottagare, har Paulus hjälpt mottagaren att få perspektiv på sig själv och förhoppningsvis har denne kunnat le åt sina svagheter.⁷⁴

11:25 Bröder, för att ni inte skall förlita er på ert eget förstånd vill jag att ni skall känna till denna hemlighet. En del av israeliterna är förstockade och skall förbli det tills hedningarna i fullt antal har nått målet.

Från vers 25 börjar en ny perikop. Paulus vänder sig från att tala till första person singular till andra person singular. Genom skiftet riktar sig Paulus specifikt till kristustroende icke-judar, som ska akta sig för att ha samma arrogans som dialogpartnern hade.⁷⁵

Den hemlighet eller mysterium, som Paulus kommer att avslöja, bygger på allt som han tidigare sagt i kap. 9-11. Paulus avslöjar inte när eller hur han fick tillgång till mysteriet, men hans språk påminner om hur siare fick andliga uppenbarelser i judiska apokalyptiska skrifter.⁷⁶

Ordet mysterium användes i grekisk-romersk religion, i apokalyptisk judendom, samt i de tidiga kristna församlingarna.⁷⁷ Ordet syftar till något som är otillgängligt för mänskligt förstånd, men tillgängligt för vissa människor med profetisk karaktär.⁷⁸

---

⁷⁴ Jewett 2007:693.

⁷⁵ Matera 2010:272.

⁷⁶ Matera 2010:271.

⁷⁷ Paulus nämner t. ex i 1 Kor. 2:1 att evangeliet om en korsfäst Kristus är ett mysterium (Matera 2010:273).

⁷⁸ Jewett 2007:697.

Paulus försöker manövrera dialogpartnerns stolta sinne genom att lägga fram sig själv som en siare som fått auktoriteten från Gud.⁷⁹

*11:26 Men då skall hela Israel bli räddat, som det står skrivet:
Från Sion skall befriaren komma och ta bort all synd från Jakob.*

Mysteriet är uppdelat i två olika skeden. Det första är att en del av israeliterna har blivit förstockade och ska förbli så tills icke-judarna i fullt mått har kommit in i trädet Israel. Det andra är att hela Israel ska bli frälst.⁸⁰

Paulus använder citat från Jes 27, 29 och skapar en profetia för att ytterligare bekräfta Israels kommande frälsning.⁸¹

Troligtvis har Paulus Jesus andra tillkommelse i tankarna. Det innebär att icke-judarnas fulla antal inviger Jesu tillkommelse, så att hela Israel blir frälst. Det förklarar också varför Paulus varit så angelägen över icke-judarnas frälsning, eftersom deras fulla antal är invigningen till judarnas frälsning.⁸²

11:27 Och detta mitt förbund med dem betyder att jag lyfter av dem deras synder.

Citatet refererar till ett tillstånd som måste uppfyllas före förbundet kan upprättas. Förbundet ligger således i Israels framtida omvändelse.⁸³

---

⁷⁹ Jewett 2007:697-698.

⁸⁰ Matera 2010:273.

⁸¹ Enligt äldre Paulus-tolkning har man tänkt att Paulus citerar en hittills oupptäckt form av Jesaja (Jewett 2007:703).

⁸² Matera 2010:273.

⁸³ Jewett 2007:706.

Paulus citerar Jesaja och byter ut synd i singular αὐτοῦ τὴν ἁμαρτίαν till synd i plural τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Skifte gör han för att inte bara tala om synd i allmänhet, utan för att betona att det är några särskilda synder som han har i åtanke. Synd i form av starkt motstånd mot evangeliet. Det är med andra ord inte alla judar som Paulus syftar på. Paulus hopp är att de nitiska judarna ska övervinnas, som hans själv övervanns, när de möter frälsaren och deras synder upphör. Omvändelse och förlåtelse blir alltså bara möjligt när självrättfärdig ondska bryts av Guds kraft.⁸⁴

11:28 Ser man till evangeliet är de Guds fiender, för er skull. Ser man till utkorelsen är de hans älskade, för fädernas skull.

Paulus ser på Israel ur två perspektiv. Ur evangeliets perspektiv står de flesta judar i opposition till Guds rättfärdighet som uppenbarats i Kristus. Ur utkorelsens perspektiv är de älskade.⁸⁵

11:29 Gud tar inte tillbaka sina gåvor och sin kallelse.

Paulus insisterar på att gåvorna och kallelsen är oåterkalleliga. Gåvorna syftar till 9:4-5. Kallelsen syftar till utkorelsen.⁸⁶

11:30 Ni var tidigare olydiga mot Gud men har nu fått förbarmande genom deras olydnad. 11:31 Nu har de varit olydiga medan ni har fått förbarmande för att även de skall få förbarmande.

Vers 30 och 31 är konstruerade som en kiasm, med en rörelse från vad mottagaren vet till en slutledning som Paulus vill demonstrera.⁸⁷ Paulus påminner mottagaren om att på samma sätt

---

⁸⁴ Jewett 2007:706.

⁸⁵ Matera 2010:274.

⁸⁶ Matera 2010:274.

⁸⁷ Jewett 2007:709.

som Guds utvidgade nåd började gälla icke-judar, kommer Guds utvidgade nåd även att börja gälla Israel.⁸⁸

11:32 *Gud har gjort alla till olydnadens fångar för att kunna förbarma sig över alla.*

Gud arbetar på ett paradoxalt sätt, eftersom människans olydnad möjliggör Guds nåd. Det gäller både judar och icke-judar. Israel kommer att ta emot frälsningen på samma sätt som icke-judarna.⁸⁹

Paulus uttrycker kärnan i evangeliet, men understryker även att inga rester av kulturell överlägsenhet, självupphöjelse och social status kan finnas kvar. I den romerska kontexten kunde nåd ges till de som ansågs värdiga bland fångar och fiender. Ingen annanstans i den antika världen, förutom i just denna text, gavs nåden så urskillningslöst och opartiskt till alla.

Återupprepadet av πᾶς (alla personer) i denna vers är klimaxen och ett av de viktigaste teman i hela brevet. Gud kommer att förbarma sig över *alla*. Med dessa ord har Paulus öppnat upp vägen och övervunnit alla de argument som fanns mot Paulus planer på att missionera i Spanien.⁹⁰

11:33 *Vilket djup av rikedom, vishet och kunskap hos Gud! Aldrig kan någon utforska hans beslut eller spåra hans vägar.* 11:34 *Vem kan känna Herrens tankar, vem kan vara hans rådgivare?* 11:35 *Vem har skänkt honom något som han måste återgälda?* 11:36 *Ty av honom och genom honom och till honom är allting. Hans är härligheten i evighet, amen.*

---

⁸⁸ Matera 2010:274.

⁸⁹ Matera 2010:274.

⁹⁰ Jewett 2007:711-712.

I de sista verserna, som är en hymn till Gud, summerar Paulus det som sagts i kap. 9-11. Avslutningsordet Amen är en inbjudan till församlingen att samtycka till Paulus argumentation.⁹¹

---

⁹¹ Jewett 2007:723.

3 Analys av valda exegeters syn på det judiska folkets frälsning

3.1 Inledning

Jag övergår nu till den andra delen av mitt arbete för att studera ett urval av exegetiska verk.

3.2 Krister Stendahl: *Paulus bland judar och hedningar.* (1976)

Stendahls utgångspunkt för tolkningen av Rom 9-11, och vad som sägs om Israels frälsning, utgår från hans position mot tidigare traditionell Paulusforskning. Särskilt inom luthersk tradition har rättfärdiggörelse genom tro fått en sådan betydande plats att det styrkt hela den paulinska teologin.⁹² En luthersk tolkning går ofta ut på att man tror att Paulus använde judar och icke-judar som exempel för att lösa problemet med rättfärdiggörelse genom tro. Stendahl menar att det är precis tvärtom. Paulus stora intresse låg i relationen mellan judar och icke-judar och han avvänder rättfärdiggörelsen som ett problemkomplex.⁹³ Att rättfärdiggörelse inte nämns som en kyrklig dogm före Augustinus tyder på att urkyrkan förstod att Paulus behandlade förhållandet mellan judar och kristustroende icke-judar.⁹⁴ Således skrev Paulus formuleringar om rättfärdiggörelse i en specifik situation.⁹⁵

Därför anser Stendahl att Romarbrevets klimax kommer i kap. 9-11. Kapitlen 1-8 är förord, som förklarar att rättfärdighet genom tro gör det möjligt för både judar och icke-judar att enas

---

⁹² Stendahl jämför med Galaterbrevet där Paulus kritiserar judaiserandet och att hednakristnas försök att bli intagna i judiska bruk (Stendahl 1976:12-14).

⁹³ Stendahl 1976:13, 38-39.

⁹⁴ Stendahl 1976:28.

⁹⁵ Rättfärdiggörelse används ca 50 ggr i brevet och enligt Stendahl hör det ihop med förhållandet mellan judar och hedningar (Stendahl 1976:38).

som Guds folk. Kapitlen handlar således inte om ”kristendom” och ”judendom”, om evangelium och lag eller om kyrka och det judiska folket.⁹⁶ Det handlar om att Paulus vill utreda samexistensen mellan två olika folk.⁹⁷

Hela Israels frälsning

Ska hela Israel bli frälst? Stendahl tolkar Paulus mysterium som ett ja. I Guds plan ska hela Israel bli frälst, men hur det ska gå till och när det ska ske är inte vår sak och därför ska vi överlåta det till Gud. Det vi behöver ha fokus på nu är judars och icke-judars samexistens.⁹⁸ Därför hoppas Stendahl att den diskussion som Paulus startade i Rom 9-11, men som avbröts på grund av kristen maktexpansion, ska få börja på nytt. Om vi spiritualiserar Romarbrevet kommer vi också att behandla judar som fantasi-judar och symboler för ”evig legalism” och inga riktiga judar. I stället säger Stendahl att Paulus budskap i Rom 9-11 har att göra med vår attityd gentemot något så konkret som när en judisk affärsman flyttar in och blir vår granne.⁹⁹

3.3 James D. G. Dunn: Romans 9 – 11. (1988)

Israels fall

Dunn ger två möjliga förklaringar till Israels fall. Det ena förklaringen är att de inte gavs svarade med tro eftersom de missförstod lagen. En annan förklaring är att de föll på Kristus och lät korsfästa honom. Oavsett förklaring är fallet ett tillfälligt fall och del av Guds syfte, menar Dunn.¹⁰⁰

Enligt Dunn handlar Israels utkorelse om att vara en välsignelse för alla andra folk, enligt löftet till Abraham. Det löftet står kvar. En del av Israel har missförstått utkorelsen, men det kommer

---

⁹⁶ Stendahl 1976:12-14.

⁹⁷ Stendahl 1976:14-15.

⁹⁸ Stendahl 1976:41.

⁹⁹ Stendahl 1976:50-51.

¹⁰⁰ Dunn 1988:666-667.

en dag när Israel förstår, vilket kommer att leda till stor rikedom för dem själva och för alla andra folk. Den vända som Paulus nämner i Rom 9:1-3 och 10:1 över sitt folks olydnad, kommer alltså i slutet att visa sig bli till rikedom och frälsning för icke-judar.¹⁰¹

Förbundet

Dunn anser att Paulus försökte provocera judarnas förbundstanke och väcka deras avund genom att visa hur framgångsrikt hans arbete var bland icke-judar. Förbundstanken hade mynnat ut i en judisk nationalism, vilket Paulus ville lösa genom att judarna accepterade Jesus som Messias.¹⁰² Således ville Paulus bryta den starka identifikation som fanns mellan förbundets löften och Israel som nation. Om inte Gud hade förkastat Israel hade risken varit stor att de missuppfattat sin kallelse och förfallit i religiös imperialism.¹⁰³

Olivträdet och roten

I 11:16 skriver Paulus ”Om det första brödet är heligt är hela baket heligt. Om roten är helig är också grenarna heliga”. Enligt Dunn handlar det första baket, dvs. förstlingsfrukten, om de som redan kommit till tro, dvs. både kristustroende judar och kristustroende icke-judar. Metaforen om roten visar däremot att trädet, som Gud planterat, bestämmer grenarnas livskraft och kvalité. Roten, dvs. Abraham och patriarkerna, är heliga, vilket ger en försäkran om att det eskatologiska Israel, som är grenarna, kommer att bli heligt en dag. Baket och roten blir således två olika element. Det första är de som redan tror och det andra är det historiska Israel. Vid tidens slut kommer de troende och heliga att vara beroende av kontinuiteten med Israel och tron. Med detta visar Paulus sin dubbla lojalitet, dvs. lojalitet mot Abraham i köttet och lojalitet mot Abraham i tron.¹⁰⁴

---

¹⁰¹ Dunn 1988:666-668.

¹⁰² Dunn 1988:670.

¹⁰³ Dunn 1988:671.

¹⁰⁴ Dunn 1988:672.

Hedningarna har alltså blivit erbjudna en plats i ett träd som redan är etablerat. Det är bara vissa kvistar som brutits av, inte hela olivträdet. Således har Gud inte svängt trädet upp och ner så att hedningarna skulle vara grunden för frälsningen. Saven, eller välsignelserna, som hedningarna får ta del av kommer ur roten med dess löften och dess välsignelser.¹⁰⁵ Den enda respons som Guds nåd behöver är tro.¹⁰⁶

Hela Israels frälsning

Enligt Dunn har Paulus laddat upp för att avslöja mysteriet genom kap. 9-11. Bakgrunden till begreppet μυστήριον (mysterium) kan man finna i den judiska apokalyptiken. Inom judisk apokalyptik ansåg man att Gud handlade genom människor eller andra personliga väsen så som änglar, vilka skulle hjälpa dem att lösa de problem som Israel behövde övervinna.¹⁰⁷ I den grekisk – romerska världen refererades mysterium däremot till mysteriekulter, vilka hade hemliga läror som bara de utvalda kunde ta del av. Tolkningsnyckeln till Paulus mysterium finns alltså i den judiska kontexten och således löser Paulus konflikterna i Rom genom att vara ett språkrör, som avslöjar Guds syften i frälsningshistorien.¹⁰⁸

Inom den judiska apokalyptiken finns även en tanke om att det som händer på jorden följer en förutbestämd ordning enligt Guds plan. En apokalyptisk tanke är att pilgrimer från nationerna ska strömma in i Sion. Paulus har liknande tankegångar när han skriver att Israel ska bli frälst den dag när alla hedningar kommer in. Det är även möjligt att Paulus tar upp en för-paulinsk tråd. Jesus talade nämligen frekvent om att komma in i Guds rike. Det som skiljer Paulus från sina samtida judar är att icke-judarnas ”inkommande” inte etablerar en judisk överlägsenhet. Hedningarnas inkommande handlar helt och fullt om Guds nåd i paulinsk teologi. På detta sätt

---

¹⁰⁵ Dunn 1988:672-673.

¹⁰⁶ Dunn 1988:675.

¹⁰⁷ Dunn nämner Enok, Ezra och Baruk (Dunn 1988:678).

¹⁰⁸ T. ex hade kulten kring Attis officiell status i Rom (Dunn 1988:678).

ger Paulus rättvisa åt Israels historiska roll, utan att upphöja deras etnicitet till en ställning med särskilda privilegier.¹⁰⁹

Så vad handlar då själva mysteriet om? Enligt Dunn handlar det om att Gud uppenbarat för Paulus en lösning på Israel fall. Israels fall är bara temporärt och det är helt enligt Guds syfte och plan i frälsningshistorien. Oavsett vad som händer med Israel just nu kommer det en dag att sluta väl, hela Israel ska bli frälst, eftersom Gud är trofast sin älskade.¹¹⁰

Dunn tolkar hela Israel som en helhet, i motsats till tidigare tolkningar, vilka ofta ansåg att det handlade om ett andligt Israel.¹¹¹ Dunns tolkning är baserad på Paulus språkbruk i andra skriftställen. Paulus var nämligen angelägen om att evangeliet räddade *alla* som tror (1:16), att hans apostlaskap var till *alla* hedningar och att löftet till Abraham gällde *all* Abrahams säd (1:5, 4:16).¹¹²

Slutligen menar Dunn att Paulus ser Jesu återkomst som den avgörande faktorn för Israels kommande frälsning. Vid Jesu återkomst kommer Israel att förstå Guds frälsningsplan, vilket inte innebär att de konverterar från en religion till en annan. Det handlar snarare om att judarna upptäcker den ”sanna” formen av sin egen tro.¹¹³

---

¹⁰⁹ Dunn 1988:680-681.

¹¹⁰ Dunn 1988:691.

¹¹¹ Dunn nämner bl. a Ponsot (Dunn 1988:681).

¹¹² Dunn 1988:682.

¹¹³ Dunn 1988:6.

3.4 Charles Talbert: *Romans*. (2002)

Talbert anser att Paulus skrev brevet på grund av personliga skäl, men också för att lösa de problem som fanns i församlingen. De personliga skälen handlade om att Paulus önskade förbön inför den kommande resan till Jerusalem (15:30), och att församlingen skulle hjälpa honom i missionen till Spanien. Det fanns antagligen också en grupp som höll fast vid församlingen i Jerusalem och därför var de skeptiska till Paulus teologi. Problemen i församlingen ville Paulus lösa genom att dela med sig av de andliga gåvorna, dvs. evangeliet, eftersom Paulus ansåg att evangeliet var en enande faktor mellan judar och icke-judar (1:1-11).¹¹⁴

Talbert menar att de två huvudgrupperingarna, kristustroende judar och kristustroende icke-judar, var splittrade i mindre subgrupper. Det fanns konservativa som höll fast vid den mosaiska lagen och omskärelse bland både kristustroende icke-judar och kristustroende judar. Det fanns de som höll fast vid vissa judiska matregler, men som inte omskars. Det fanns även de som inte överhuvudtaget tog hänsyn till de judiska reglerna. Dessa olika förhållningssätt innebar till exempel att en kristustroende icke-jude kunde vara mer överens med en kristustroende jude, än någon bland sina egna.¹¹⁵ Paulus själv representerade en form av hellenistisk kristen messiansk judendom. Det innebar att hans konvertering eller omvändelse handlade om att gå från en icke – messiansk judendom till messiansk judendom. Dessutom menar Talbert att Paulus inte var unik i sitt tänkande. Många andra judiska samtida¹¹⁶ höll samma position som Paulus, nämligen att icke-judar inte behövde omskära sig för att bli frälsta. Detta förhållningssätt till Paulus är viktigt för Talbert, eftersom han anser att Paulus inte argumenterar mot judendomen.¹¹⁷

---

¹¹⁴ Talbert 2002:7-8, 12.

¹¹⁵ Talbert 2002:7-8.

¹¹⁶ Talbert nämner Josefus (Talbert 2002:10).

¹¹⁷ Talbert 2002:10.

Hela Israels frälsning

Talbert definierar fyra möjliga tolkningar:¹¹⁸

1. Alla israeliter och alla levande judar.
2. Det totala antalet judar som tror på Kristus.
3. Kyrkan bestående av judar och hedningar som tror på Kristus.
4. En grupp israeliter i kontrast till alla israeliter.

Talbert tolkar inte ”hela Israel” som alla individuella israeliter. Han visar t. ex på att det i M. Sanhedrin 10:1 - 4 står att hela Israel ska ärva den kommande tidsåldern, vilket sägs i en kontext med en lång lista med israeliter som inte kommer att ärva den kommande tidsåldern. Talbert anser i stället att ”hela Israel” är en motsvarighet till ”det fulla antalet icke-judar” i Rom 11:25. Talbert grundar sin tes på den judiska tron som säger att trolösa judar kommer att återförenas med trogna judar innan tidens slut. Slutsatsen blir att det judiska folket, som fortfarande inte tror på Kristus, kommer att ansluta sig till tron på Kristus innan tidens slut.¹¹⁹

Hur kommer Israel att bli räddat? Talbert ger två möjligheter. Det ena alternativet är att de judar som inte tror kommer bli räddade av Gud trots att de inte accepterar Jesus som Messias. Det andra alternativet är att det otrogna Israel kommer att räddas på samma sätt som den rest¹²⁰ som redan blivit räddade. Det som talar mot det första alternativet är att hela Romarbrevet handlar om att människan, både jude och icke-jude, blir frälsta genom tron på Guds rättfärdighet uppenbarad i Kristus. Således blir etnicitet och legalism en kontrast till frälsningen. Talbert ifrågasätter alltså tanken på att Paulus plötsligt ändrar riktning och återställer det gamla förbundet, etnicitet och rättfärdighet genom något annat än Kristus. Ett mer korrekt sätt att förstå Paulus är att hela Israel kommer att bli räddat eftersom hela Israel *kommer* att börja tro.

---

¹¹⁸ Talbert 2002:264.

¹¹⁹ Talbert 2002:264.

¹²⁰ I GT refererar en rest till en grupp människor som överlever en kris, så som Noa eller återvändare från exilen. I Qumrankommuniten kallade man sig själva för en rest, eftersom man ansåg sig vara en trogen skara bland Guds folk. I NT nämns ordet rest endast i Rom 9:27 och 11:2 - 6 med innebörden av en den skara judar som accepterat Jesus (Talbert 2002:251).

Om Paulus hade tänkt att hela Israel skulle bli frälst, utan predikan om tron på Jesus, hade han fallit i samma högmod och stolthet som icke-judarna i Rom, vilka ansåg att mission bland judar inte var nödvändig.¹²¹

3.5 Robert Jewett: *Romans*. (2007)

Jewett anser att Paulus skrev brevet inför den planerade missionsresan till Spanien. Paulus hade aldrig varit i Rom, men han var ändå känd av församlingen och eventuellt florerade flera rykten om honom. Därför var han också tvungen att skriva ett slags ambassadörsbrev och framhålla sina meriter för att vinna deras förtroende.¹²²

Anledningen till att Paulus ville bedriva mission i Spanien var för att han ville påskynda Israels frälsning. Paulus hade nämligen ett apokalyptiskt scenario framför sig. Han ansåg att judarnas motstånd till evangeliet förde med sig en möjlighet att predika evangeliet för icke-judarna. Om evangeliet nådde världens yttersta gräns, skulle Israel bli frälst och Jesu återkomst ske.¹²³ Det fanns dock ett problem som Paulus behövde lösa. En betydande del av de romerska kristustroende icke-judarna var fientliga mot kristustroende judar och välkomnade inte att fler judar kom till tro.¹²⁴

Israels fall

Israels fall i 11:12 gav världen rikedom, vad kommer då deras fulla styrka att ge? Jewett redogör för flera tolkningsmöjligheter. En del menar att det handlar om hela Israels totala frälsning och Israels predestination. Andra anser att det handlar om hela och fulla antalet judiska konvertiter. I sekulär litteratur betyder ordet πλήρωμα komplett eller total. Jewett föreslår följande översättning ”how much more (wealth will) their full total (make)?”. Jewetts poäng med att

---

¹²¹ Talbert 2002:266-267.

¹²² Jewett 2007:87-91.

¹²³ Jewett 2007:674.

¹²⁴ Jewett 2007:677.

sätta in "wealth" är att, till skillnad från många andra kommentarer, betona den materiella välgången. Paulus talar även om materiell välgång i 2 Kor 8:2. Således går Paulus argumentering ut på att församlingen i Rom kommer att få uppleva andligt och materiellt överflöd den dag då missionen är avslutad.¹²⁵

Olivträdet

Jewett anser att de naturliga olivgrenarna representerar de judar som fortfarande inte kommit till tro, dvs. de som brutits bort, samt de kristustroende judiska grenarna som var en del av församlingen i Rom. I berättelsen om olivträdet riktar Paulus kritik mot kristustroende icke-judar som hade börjat skryta över sig själva och tävla mot judarna.¹²⁶ De borde i stället ha insett sin roll, nämligen att de blivit utvalda som medarbetare till de kristustroende judarna, och således ge näring till olivträdet. Jewett anser att de kristustroende icke-judarnas beteende är ett bevis på att det fanns anti-semitism i församlingen i Rom.¹²⁷

Hela Israels frälsning

Jewett anser att det är det etniska Israel som alla referenser syftar till Israel i Romarbrevet. Ordet $\pi\alpha\varsigma$ betyder alla eller varje entitet av det totala. Paulus använder $\pi\alpha\varsigma$ i singular i vers 27 när han skriver att alla Israels synder ska tas bort, samt i vers 32 där alla ska bli frälsta.¹²⁸

Jewett menar att Paulus förstärker tron på Israels frälsning genom att göra en profetia av citat från Jes 27 och 29. I LXX står det "han kommer *till* Sion som befriare" (for the sake of Zion), men Paulus skriver "han kommer *från* Sion".¹²⁹ I ljuset av den historiska situationen blir det klart varför Paulus gör förändringen. Den kristustroende icke-judiska majoriteten skulle kunna

---

¹²⁵ Jewett 2007:677.

¹²⁶ Jewett 2010:266.

¹²⁷ Jewett 2007:686.

¹²⁸ Jewett 2007:702.

¹²⁹ Enligt äldre Paulus-tolkning tänkte man att Paulus citerar en hittills oupptäckt form av Jesaja (Jewett 2007:703).

ta illa vid sig av den ursprungliga formuleringen i LXX. Den fanns nämligen en risk att de hade uppfattat den ursprungliga formuleringen som att det fanns en skillnad mellan judar och icke-judar. I stället väljer Paulus *från Sion*, vilket icke-judarna kunde godkänna, eftersom Sion också var identiskt med det andliga Jerusalem. Troligtvis hade Paulus Jesu andra tillkommelse i tankarna när han citerade Jesaja¹³⁰

3.6 Jouette M. Bassler: *Navigating Paul*. (2007).

Bassler anser att kap. 11 bör ses i ljuset av att Paulus ville korrigera relationerna mellan judar och icke-judar i Rom. Därför kommer Paulus fokus ligga i att förklara det som Paulus redan nämner i Rom 1:16-17, dvs. att Guds rättfärdighet har uppenbarats för både judar och icke-judar.¹³¹ Guds rättfärdighet gentemot Israel visar sig i att det fortfarande finns en grupp, en rest, som är utvald av nåd. De övriga israeliterna blev förhårdade. Det är den senare gruppen, dvs. de förhårdade, som Paulus har i fokus i Rom. 11. Förhårdelsen kom från Gud och enligt Rom 11:10 var förhårdelsen för evigt. Där kunde Paulus ha slutat, men Paulus vänder helt om i Rom 11:11 och säger att förhårdelsen inte alls är för evigt. Förhårdelsen hade ett syfte, nämligen att det öppnade upp för hedningarnas frälsning. Det i sin tur hade ett större syfte, nämligen att det skulle väcka judarnas avund och att de till sist också skulle ta emot frälsningen.¹³²

Hela Israels frälsning

I verserna 11:25b-26 summerar Paulus det han tidigare skrivit; ”*En del av israeliterna är förstockade och skall förbli det tills hedningarna i fullt antal har nått målet. Men då skall hela Israel bli räddat...*” Det som är nytt för denna vers är att Paulus uttrycker vad som kommer att göra att förhårdelsen en dag får ett slut. Det är när icke-judarna i fullt antal har nått målet, dvs kommit till tro. Sedan kommer passagens klimax, nämligen att hela Israel ska bli frälst. Det

---

¹³⁰ Jewett 2007:703.

¹³¹ Bassler 2007:78-79.

¹³² Bassler 2007:80.

fulla antalet är enligt Bassler det antal som Gud har som syfte att frälsa. Vem som är ”hela Israel” är dock inte lika klart. Det finns några olika möjligheter, enligt Bassler.¹³³

1. Alla utvalda. De som kommit till tro och de som senare kommer att komma till tro. Denna teori bygger på Rom 9:6 där Paulus säger att alla som kommer från Israel inte är Israel och Rom 9:27 där Paulus säger att enbart en rest vill bli frälsta. Problemet med denna teori är att den inte tar hänsyn till att Paulus faktiskt skrivet ”alla”.
2. Det andliga Israel, dvs den utvalda judiska resten och det fulla antalet hedningar. Denna teori bygger på Rom 9:25 där Paulus underförstått talar om en rest som inte blivit förhärdade, samt det fulla antalet hedningar. Såldes blir Israel bara de som tror och inte Israel som etnisk nation.¹³⁴
3. Det fulla antalet icke-judar och hela Israel. Denna tolkning bygger på hela Paulus resonemang i kap. 9-11, men särskilt på Rom 11:28-32. Tolkningen blir att hela Israel tolkas som Israel som etnisk grupp.¹³⁵

Bassler lämnar frågan öppen för tolkning, men framhåller att alla tolkningar är möjliga, eftersom varje tolkning kan finna andra skriftställen som stärker tesen. Hon menar ändå att den mest frekventa tolkningen är att människan bara kan bli frälst genom tron på Jesus Kristus, trots att Paulus inte explicit uttrycker att så är fallet.¹³⁶

Bassler lämnar även frågan öppen om vem som är Israel. Hon menar att man kan samla ihop en hel del argument och komma fram till att Israel är alla de som tror. Man kan på ett liknande sätt finna argument för att Israel är det etniska Israel och att de i sin helhet kommer att vända om till Kristus. Ytterligare kan man finna argument för att Israel är Abrahams ättlingar och att de kommer att bli frälsta på grund förbundet. Den tvetydiga texten ger alltså inget klart svar. I

---

¹³³ Bassler 2007:81.

¹³⁴ Bassler 2007:81-82.

¹³⁵ Bassler 2007:82.

¹³⁶ Bassler 2007:83-84.

stället utmanar den våra förutfattade meningar och avslöjar vårt nuvarande förhållande till Israel, menar Bassler.¹³⁷

3.7 Mark D. Nanos: *Reading Romans Within Judaism*. (2018)

Enligt Nanos skrev Paulus Romarbrevet till en subgrupp inom den judiska församlingen i Rom. Subgruppen ansåg att Jesus var den Messias som de väntade på i den kommande tidsåldern, men i övrigt skilde de sig inte från andra judar i Rom. Likt andra judar observerade de Torah och ansåg att Den helige Ande hjälpte dem att leva ut de högsta idealen i Torah. De kristustroende icke-judarna som anslöt sig blev däremot inte judar och var således inte under den judiska lagen på samma sätt som judarna. De var ändå hängivna ett rättfärdigt liv definierat utgående från ett judiskt synsätt.¹³⁸

När Paulus använder termen *ekklesia* i Romarbrevet är det således inte för att markera skillnaden mellan kyrka och synagoga. *Ekklesia*, var en allmän term med betydelsen samling, och i det här fallet handlade det troligtvis om hushåll.¹³⁹ Det handlade heller inte om en väckelserörelse inom judendomen, utan snarare markerade Paulus att Kristus hade börjat upprätta Israel och försona icke-judar med judar i den grupp som samlades.¹⁴⁰ Det perspektivet är viktigt för Nanos, eftersom han anser att Paulus kategoriserade troende enligt etnicitet, antingen judar eller greker, israeler eller icke-judar. Det innebär att Nanos står i stark kontrast till Dunn, som menar att Paulus motsatte sig upprätthållandet av etnicitet. Nanos menar tvärtom att Paulus vidhåller etniciteten. I stället försökte Paulus skapa en vi - känsla och identitet som

---

¹³⁷ Bassler 2007:85.

¹³⁸ Nanos 2018:20-21.

¹³⁹ Det finns inga belägg för någon existerande synagoga i Rom under Paulus tid, vilket kan vara orsaken till att Paulus skriver till hushåll (Nanos 2018:21).

¹⁴⁰ Nanos 2018:20.

består av kristustroende, icke-kristustroende, folk (Nanos använder det engelska ordet nations) och etniska Israel.¹⁴¹

Israels fall

Enligt Nanos är det judarnas kallelse att bära ut frälsningen till folken utanför Israel, enligt Rom 3:1-2. Därför handlar Israels fall i 11:11, 12 om att Israel misslyckats med att förkunna budskapet om Gud. Det är ändå inte hela Israel som fallit, bara några har missat ett steg, emedan några andra har sprungit vidare.¹⁴²

Israels fall i vers 11 bygger på Jes 28:16 och Jes 8:14 -15. Den första versen handlar om att Gud lade en dyrbar hörnsten i Sion för att den som trodde på den, inte skulle behöva fly. När judarna sökte skydd vid stenen var det ett tecken på att de litade på Gud, vilket gjorde att de inte snavade och föll. I den andra versen beskrivs assyrierna som en sten, hos vilka Juda sökte skydd trots att det inte var Guds vilja. För judarna innebar alltså den första stenen att de blev skyddade, och den andra stenen innebar att de snavade eftersom de marscherade och tog saken i egna händer. Paulus avslöjar inte vem eller vad stenen syftar på, men Nanos anser att den kan betyda tron på Jesus som Messias eller tron på Jesus som nationernas frälsare.¹⁴³

Olivträdet

Nanos anser att Paulus gör en stereotyp av icke-judar genom att benämna dem i singular. Judarna benämns däremot i plural, vilket skulle kunna tyda på att det fanns en mångfald bland judarna i Rom. Det perspektivet är viktigt för Nanos, eftersom man inom ersättningsteologin ansett att vildoliven ersatt de naturliga olivgrenarna. Det är nämligen motsägelsefullt att beskära många naturliga grenar bara för att *en* vildoliv ska inympas i trädet. Det Nanos menar är att vildoliven ympats in både bland de olivgrenar som finns kvar i stammen, dvs. kristustroende

---

¹⁴¹ Nanos 2018:20–21, 69.

¹⁴² Nanos 2018:73.

¹⁴³ Nanos 2018:73.

judar, och de olivgrenar som är brutna och i nedsatt tillstånd, dvs. judar som inte tror på Jesus som Messias.¹⁴⁴ Alla grenar har, oavsett tillstånd, blivit helgade eftersom roten är helig.¹⁴⁵

Därför menar Nanos att Paulus riktar kritik mot kristustroende icke-judarna, för att de uppenbarligen tror att de ersätter de judar som är brutna och fortfarande inte tror på evangeliet. I stället borde de vara bekymrade över de skadade grenarna och inse hur mycket de själva fått på bekostnad av israeliternas lidande.¹⁴⁶ De brutna¹⁴⁷ olivgrenarna befinner sig nämligen i ett tillfälligt tillstånd och lider ett ställföreträdande lidande, likt Jesus, men en dag ska de åter bära frukt. De kristustroende icke-judarna har ändå en viktig roll i Guds plan att åter upprätta Israel. De är som två löpare som bär ett budskap. Den ene har snubblat, men dock inte fallit, vilket också Paulus visar i vers 11.¹⁴⁸

Slutligen menar Nanos att bilden av olivträdet inte representerar Israel som helhet eller ger något uttömmande svar över Israels historia.¹⁴⁹ Däremot handlar det om att få mottagaren att förstå att allt handlar om att Gud ska ena alla nationer.¹⁵⁰

Hela Israels frälsning

Nanos använder ordet beskyddat i stället för räddat i vers 26. Det kommer att avspegla hur han tänker kring begreppet hela Israel. Enligt Nanos handlar brevet inte om att judarna är etno- och Torah-centrerade eller att de inte tror på Kristus. Det handlar heller inte om de står utanför Israel

---

¹⁴⁴ I NRSV översättning står det "and you...were grafted in their place". NASB och KJV använder "you...were grafted in among them", vilket är närmare grekiskan enligt Nanos (Nanos 2018:78).

¹⁴⁵ Nanos 2018:78-149.

¹⁴⁶ Nanos 2018:69.

¹⁴⁷ Nanos använder bruten och inte avbruten, eftersom avbruten antyder på att de har fallit. Paulus förnekar att de fallit och talar hellre om att de lider och är fjärrade som brutna lemmar (Nanos 2018:69).

¹⁴⁸ Nanos 2018:78-149.

¹⁴⁹ Nanos 2018:72.

¹⁵⁰ Nanos 2018:71.

och förbundet och behöver komma tillbaka. Tvärtom, är de beskyddade av Gud i deras lidande tillstånd, men har missat sin uppgift att vara en budbärare av evangeliet till folken. En dag kommer de dock att återvända till sin riktiga plats.¹⁵¹

Mysteriet handlar således om att visa kristustroende icke-judar hur Gud arbetar bland både judar och icke-judar, trots att en del judar fortfarande inte tror på Kristus. Egentligen borde alla judar ansluta sig till uppgiften att förkunna evangelium för folken, men eftersom deras förkastande är en del av Guds plan, kommer de senare att bli upprättade och komma in och fullfölja Guds plan.¹⁵²

Slutligen ramar Nanos in tolkning av Rom 11 i de kapitel som följer. I Romarbrevets slutkapitel vädjar Paulus till församlingen att visa respekt och inte ha dispyter om olika synpunkter i liv och leverne. Det tolkar Nanos som att det inte finns någon antydning på att kristustroende icke-judar ska evangelisera bland judar.¹⁵³

---

¹⁵¹ Nanos 2018:71.

¹⁵² Nanos 2018:71.

¹⁵³ Nanos 2018:71.

4 Avslutande jämförelse och sammanfattning

4.1 Jämförelse och diskussion

Utifrån den retoriska analysen av den valda passagen, samt genom studier av olika exegeter kan jag konstatera att det finns två huvudsakliga problem som Paulus vill lösa. Det första är att ena judar och icke-judar, vilket återspeglas i den historiska situationen. Det andra är att lösa det eskatologiska problemet, dvs. hur Israel ska bli frälst.

Av de exegeter som jag valt att studera var Stendahl den första som menade att Romarbrevet behövde tolkas i ett nytt ljus. Han ansåg att den allmänt vedertagna lutherska tolkning om rättfärdiggörelse hade gjort att Paulus intension med brevet hade gått förlorat. I stället menade Stendahl att brevet i huvudsak handlade om relationen mellan judar och hedningar samt att Paulus använde rättfärdiggörelsen som ett problemkomplex. Detta synsätt ser man även hos Dunn, Bassler, Talbert, Jewett och Nanos. Det betyder inte att de i övrigt är samstämmiga om brevets syfte, även om nyanserna är små. Talbert anser t. ex att Paulus skrev brevet för att lösa de sociala problem som fanns i församlingen inför den planerade missionsresan till Spanien. Jewett ger en mer eskatologisk dimension. Han menar att Paulus skrev brevet för att påskynda Israels frälsning. Om evangeliet nådde jordens yttersta gräns, skulle Israel bli frälst och Jesus återkomst ske. Nanos lägger däremot tonvikten på Paulus intention att ena två folk, judar och icke-judar. Likaså gör Stendahl, som sätter fokus på nuet och menar att samexistens är viktigare än den eskatologiska aspekten.

Synen på etnicitet

Den mest påfallande skillnaden mellan de valda exegeterna tycks finnas i synen på etnicitet. Det gäller särskilt de två förgrundsgestalterna för respektive perspektiv, Dunn och Nanos. Dunn anser att det finns en stark identifikation mellan förbundets löfte och Israel som nation. Den judiska förbundstanken hade mynnat ut i en judisk nationalism och risken var överhängande att de skulle förfalla i religiös imperialism, vilken Paulus ville bryta genom att judarna accepterade

Kristus. Genom att befria Guds löften och förbundet från etniska begränsningar skulle inte Guds nåd förminskas.

Nanos står här i stark kontrast till Dunn. Nanos ser nämligen inga tendenser till nationalism och religiös imperialism bland judar i Rom, och därför behövde inte heller Paulus bryta ner ett sådant tänkande. I stället menar Nanos att Paulus inte hade några problem med att kategorisera människor enligt etnicitet. Snarare är det så att Paulus vidhåller de olika etniciteterna och uppmuntrar till att våga enas trots olikheter så som tro och folktillhörighet.

Israels frälsning

Ingen av de valda exegeterna ger ett uttömmande svar kring frågan om hela Israels frälsning och hur man ska tolka 11:26. De skissar upp de stora dragen i Paulus teologi, men löser inte detaljerna om hur Israels frälsning ska gå till. Den uppgiften är förstås mycket svår, eftersom Paulus inte ger något uttömmande svar.

Dunn och Jewett tolkar Israel som en helhet och baserar det på ett antal skriftställen där Paulus använder samma ord "hela/alla". Talbert tolkar däremot inte hela Israel som alla individuella israeliter. Han baserar bl. a sin tes på en lista i Talmud med personer som inte ska ärva riket, trots att det på samma ställe står att hela Israel ska dela det kommande riket. För Talbert är kärnfrågan i Israels frälsning tron på Kristus. Det han menar är att det inte finns någon genväg till frälsning. De judar som kommer till tro på Kristus är de som innefattar hela Israel.

Nanos tolkar överhuvudtaget inte Israels frälsning utgående från att judarna ska komma till tro på Kristus. För Nanos handlar judarnas fall om att de misslyckats med att bära ut budskapet om Gud till världens nationer. Därför handlar också Israels frälsning om att de en dag ska bli upprättade och åter igen kommer in i Guds kallelse, nämligen att vara en budbärare till nationerna. Stendahl lägger heller ingen större vikt vid hur Israels frälsning ska gå till, men han betonar däremot tiden innan Jesu återkomst då judar och icke-judar behöver enas och leva i samförstånd.

Till frågan om Israels frälsning har jag alltså funnit att det i huvudsak finns två olika tolkningsalternativ, vilket blir tydligast när man ställer de två Paulusperspektiven mot varandra. Det förefaller som om man inom det "Nya perspektivet på Paulus" anser att Jesus har en

betydande roll i frälsningen för det judiska folket. Inom ”Paulus inom judendomen” kommer man däremot fram till att kristendomen och judendomen har olika vägar att gå.

I inledningen ställde jag frågan ”vad menar Paulus med att hela Israel ska blir frälst” i hopp om att få svar på frågan. Jag kan först konstatera att den exegetiska analysen med fokus på retoriken, samt översikten över olika tolkningsalternativ har gett mig en större insikt i hur olika exegeter tar fasta på olika aspekter i Paulus argumentation. Det kommer fram särskilt tydligt i frågan om hur man ska tolka begreppet ”hela Israel”. Samtliga verkar ha goda argument, vilket försvårar min egen uppfattning. Det är också något som Bassler lyfter i sitt akademiska verk. Personligen tycker jag ändå att Nanos ger det mest intressanta perspektivet, eftersom han anser att den 2000 år gamla konflikten kan lösas idag. Det blir en mycket konkret tolkning av Rom 11. Samtidigt utelämnar Nanos det perspektiv som Talbert lyfter fram, nämligen att frälsningen enbart finns i tron på Kristus. Frågan är om Paulus explicit uttrycker att hela Israel kommer att bli frälst genom tron på Kristus. Utgående från analysen av Rom 11 kan jag inte se att Paulus säger det i klartext. Underförstått kan jag ändå uppfatta att det är det Paulus strävar efter. Hela Paulus resonemang i kap. 11, men också i brevet som helhet, vittnar om att Paulus är mycket angelägen om Israels frälsning, så angelägen att han önskar att han var fördömd och skild från Kristus i deras ställe (9:3). Hans hopp låg i den uppenbarelse som Herren gett honom, nämligen att hela Israel ska blir frälst på samma sätt som han blev frälst.

Slutligen anser jag att den största behållningen av den här studien är insikten om att Paulus är mycket angelägen om Israels frälsning. Frågan är om vi på allvar inser att Israel har en plats i frälsningshistorien även idag. Det är en fråga för vidare studier. Samtliga exegeter, oberoende av perspektiv, lyfter ändå i någon mån fram att Paulus hade en vision om att vi människor, judar och icke-judar, har ett inbördes beroende av varandra och kommer att vara beroende av varandra vid tidens slut.

4.2 Sammanfattning

I den här uppsatsen har jag studerat Paulus syn på det judiska folkets frälsning genom en retorisk vers – för – vers kommentar av kap. 11. Den retoriska analysen har visat på att Paulus använder retoriska grepp som var väl kända både i den hellenistiska och judiska traditionen. Jag har även visat att brevet är kontextbundet genom att redogöra för den ursprungliga

kommunikationssituationen. I analysen har det blivit tydligt att texten om Israels frälsning bör tolkas som en del av Paulus argumentation för att ena judar och icke-judar, samt att Paulus behövde hjälp inför den planerade missionsresa till Spanien.

Jag har även gjort en jämförande analys av ett urval av exegetiska verk. Syftet har varit att förstå hur olika perspektiv, i detta fall ”Det nya perspektivet på Paulus” och ”Paulus inom judendomen”, förhåller sig till Romarbrevet som helhet och i synnerhet hur de förhåller sig till kap. 11 och 11:26. Genom att först redogöra för de olika perspektiven och sedan analysera konsekvenserna av dem har jag kommit fram till att båda perspektiven har haft stor betydelse för tolkningen av Rom. 11, men att perspektiven skiljer sig åt när det kommer till etnicitet och Israels frälsning. Det tydligaste skillnaden syns ändå tydligast när man jämför det traditionella perspektivet med ”Det nya perspektivet på Paulus” och ”Paulus inom judendomen”, eftersom de två senare har lyft frågan om Romarbrevets syfte och mål, vilket har lett till att kap. 11 inte längre ses som ett avvikande kapitel, utan som brevets klimax.

Min huvudfråga ”Vad menar Paulus med att hela Israel ska bli frälst?” har visat sig vara den svåraste frågan att besvara, eftersom det finns flera möjliga tolkningsalternativ. Inom ”Det nya perspektivet på Paulus” anser man att Jesus har en betydande roll för det judiska folkets frälsning, emedan man inom ”Paulus inom judendomen” anser att kristendomen och judendomen har två olika vägar att gå. Analysen har även visat att begreppet ”hela Israel” kan tolkas på flera olika sätt beroende hur de valda exegeterna tolkat begreppet i förhållande till andra skriftställen eller fakta. Jag har trots svårigheten att få ett entydigt svar på frågan om Israels frälsning kommit fram att Paulus hopp är att det judiska folket ska bli frälsta genom att de kommer till tro på Kristus.

5 Bibliografi

Primärkällor

Bibeln 2000: Bibelkommissionens översättning. 2001. Utg. av Svenska Bibelsällskapet. Stockholm: Verbum.

Sekundärlitteratur

Bassler, Jouette M., 2007. *Navigating Paul.* Louisville, Kentucky: Westminster John Knox.

Bengtsson, Håkan, 2017. Kristna och judar om Paulus. I: *Svensk kyrkotidning* 11. S.333 - 337

Dunn, James D. G., 1988. *Romans 9–16.* Word Biblical Commentary 38B. Dallas, TX: Word Books.

Hayes, John H. & Holladay, Carl R., 2007. *Biblical Exegesis. A Beginner's Handbook. The Third Edition.* Westminster John Knox.

Horrell, David G., 2015. *An Introduction to the Study of Paul.* London: T & T Clark.

Jewett, Robert, 2007. *Romans. A Commentary.* Minneapolis: Fortress.

Jewett, Robert, 2013. *Romans. A Short Commentary.* Minneapolis: Fortress.

Longenecker, Richard N., 2016. *Epistles to the Romans. The New International Greek Testament Commentary.* Grand Rapids, Michigan: Eerdmans.

Matera, Frank, 2007. *New Testament Theology. Exploring Diversity and Unity.* Louisville, Kentucky: Westminster John Knox.

Matera, Frank, 2010. *Romans. Paideia.* Grand Rapids, Michigan: Baker Academic.

Mitternacht, Dieter & Runesson, Anders, (red.) 2006. *Jesus och de första kristna.* Stockholm: Verbum.

Nanos D. Mark, 2018. *Reading Romans Within Judaism: Collected Essays of Mark D. Nanos*, Vol. 2. Eugene, Oregon : Cascade Books. 2018 (e bok).

Sanders, E. P, 1977. *Paul and Palestinian Judaism*. London: SCM Press.

Stendahl, Krister, 1977. *Paulus bland judar och hedningar*. Älvsjö: Verbum.

Talbert, Charles H., 2002. *Romans*. Smyth & Helwys Bible Commentary. Macon, Georgia: Smyth & Helwys..

Wedderburn, Alexander J. M., 2004. *A History of the First Christians*. London: T & T Clark.

Zetterholm, Magnus, 2003. Judar och hedningar i den tidiga kristendomen. I: *Svensk Teologisk Kvartalskrift* 1. S.22.

Elektroniska källor

Nanos, Mark. Nanos blogg: About. <https://marknanos.com/about> (Hämtad 8 april 2021)